

L'«afer Heidegger» no existeix

François Rastier

D'ençà d'un article de Herbert Marcuse, del 1933, el caràcter nazi de la filosofia heideggeriana ha estat objecte de moltíssims anàlisis tan penetrants com intempestives, i en les quals s'hi han volgut veure «afers» difamatoris. L'obra d'Emmanuel Faye, *Heidegger - L'introduction du nazisme dans la philosophie*, ja en feia el 2005 una síntesi convincent, que recolzava sobre nous documents. Amb la publicació dels «Quaderns negres» (*Schwarzen Hefte*), que contenen el diari que Heidegger va mantenir entre 1930 i 1970, aquestes anàlisis comencen a rebre, per part del mateix mestre, confirmacions pòstumes però irrefutables, que creen un fort malestar entre els seus deixebles (cf. *GA*, vols. 93 i 94, publicació el març del 2014).

Certament, després de la guerra, Heidegger va reescriure els seus textos menys equívocs i es va embolcallar amb un cert hermetisme. La família i els seus editors van prohibir, fins al dia d'avui, l'accés als seus arxius. Però ell havia planificat abans de la seua mort la publicació de les seues *Obres completes* tot preparant una radicalització progressiva. Aparegué així el 2001 un text que cridava a l'«extermini total» de l'enemic

interior. Ara, per tal de cloure l'obra, s'annuncien nou volums que recolliran aquests «Quaderns negres». Els fragments que se n'han fet públics el passat desembre del 2013 reprenen en els mateixos termes les tesis de Hitler i de Rosenberg quant a la «dominació jueva mundial».

Curiosament, però, l'editor dels «Quaderns negres», Peter Trawny, director de l'Institut Martin Heidegger, sembla distanciar-se'n quan escriu que aquesta dominació és «imaginària només a mitges» (*Le Monde*, 21 de gener 2014), una manera discreta d'afirmar que almenys és certa a mitges. Els fragments citats són antisemites sense cap mena de dubte, però pel fet de triar-los com un avançament editorial sembla que Trawny vulgui fer certes concessions pel que fa a aquest antisemitisme (aparentment banalitzat i venial), amb la intenció d'evitar afrontar directament la qüestió del nazisme. I tanmateix, l'arbre antisemita, pot amagar el bosc nazi?

Paradoxalment, Heidegger sobrepassa el hitlerisme per la dreta, amb una radicalització metafísica de l'antisemitisme. La imatge dramatitzada que presenta del món contemporani i de la modernitat científica i tècnica està lligada essencialment a la seua concepció dels jueus i de la dominació del «judaisme mundial» (*Weltjudentum*). Si

François Rastier és director de recerca al CNRS (París).

Trawny, en la seua curiosa apologia, no s'està de fer una comparació entre el que diu Heidegger i els *Protocols dels Savis de Sió*, aquesta dominació ja no s'amaga dins la fosca d'un complot, sinó que es desplega d'una manera ben ostensible en el mateix progrés tecnocientífic.

Fins ara s'havia pogut identificar en les denúncies heideggerianes, com per exemple de les preses que desfiguren el Rin alemany, una prolongació banal del *Kulturpessimismus* de l'època bismarckiana, però Heidegger encara hi introdueix un matís quan estableix que la condició del món modern és el resultat d'una dominació jueva. Generalitza d'aquesta manera la teoria del mercantilisme, lligat al món dels negocis, al *commercium* (cf. *Sein und Zeit*, § 27).

El món judaïtzat es manté en l'oblit de l'Ésser, no només perquè els jueus, apàtrides i cosmopolites, estan mancats de *Dasein* (literalment, 'ésser-aquí'), és a dir, no són d'enlloc i resten, doncs, privats de món (*Weltlos*), sinó perquè la modernitat és dominada per «la seva facultat de càlcul i el mercadeig», el seu «do destacat per la comptabilitat», la seva «tenaç habilitat de comptar», el seu «càlcul buit».¹ El tema medieval de l'usurer calculador, absorbt en el recompte dels seus denaris de Judes, és traslladat a les ciències i a les tècniques contemporànies, en la mesura que aquest món de càlcul pressuposa les matemàtiques i recolza sobre els seus models, i fins i tot es concreta en la terrorífica tecnociència cibernètica. D'aquí que n'hi hagi prou amb l'amplificació extrema d'un estereotip d'odi per a condemnar el món modern i per a afirmar que «la ciència no pensa»² (perquè l'encarnen i tecnològitzen els jueus). La indiferència relativa de Heidegger envers el racisme biològic té a veure amb això;

la biologia és una ciència tan judaïtzada i infectada de racionalitat com les altres.³

El 1949, en la conferència *Das Gestell* (el suport, l'artefacte) Heidegger suggereix que, en estendre la seua empremta sobre el món, la tecnociència també fou responsable de l'extermini. Però els jueus no van ser morts, la seva desaparició no mereix la dignitat de la mort. Heidegger va repetir la pregunta «Moren?» (*Sterben sie?*). A més, com que romanen en el domini dels ens, manquen de relació amb l'Ésser, i per tant no viuen: són, d'alguna manera, accidents sense substància. Però sobretot la tècnica és responsable de la seua desaparició, i d'aquí ve la imatge reiterada de la industrialització (*motorisierte, Fabrikation*, cf. GA, 79, p. 27), que satisfà el desig heideggerià segons el qual el judaisme «s'exclou de si mateix» (en la traducció de François Fédier), com a efecte col·lateral de la *Machenschaft* (el regne de l'eficiència) de la qual és el responsable principal.

Poderosíssima, la metàfora industrial, repetida d'Arendt a Agamben, ha retardat fins i tot la historiografia de l'extermini, fins al punt que durant gairebé mig segle es va deixar a l'ombra el que s'ha anomenat la «Xoà a trets de pistola». Tot i ser desagradable —ja que assassinar no és *produir* cadàvers—, la metàfora ha avalat el tòpic segons el qual la modernitat tecnocientífica fou responsable de l'extermini.⁴

No hi ha dubte que Heidegger continua essent celebrat com un pensador profund de la tècnica, i per això les referències laudatòries van sorgint arreu, en aquest sentit. Però pensar, és potser condemnar tot abstenint-se de prendre una distància crítica? Format en un període en què la filosofia acadèmica temia veure's desposseïda dels seus objectes per

part de les ciències, Heidegger retorna a les tradicions escolàstiques de la història de l'Ésser i de la diferència ontològica, però per fer-hi el buit, amb el projecte antihumanista d'eliminar l'ètica, l'antropologia filosòfica, i els objectes de les ciències socials, com també la diversitat de llengües i cultures (amb l'alemany n'hi ha prou per a dir-ho i pensar-ho tot), i, finalment, les ciències de la natura i de la vida, així com evidentment les disciplines logicoformals. En aquest projecte, els autors jueus, àrabs, llatins, cristians (tret del predicador antisemita Abraham a Sancta Clara), materialistes, o simplement racionalistes, no hi tenen lloc i són exclosos del corpus de l'elaboració filosòfica. Aquesta «purificació» que pretén ser exemplar redueix tanmateix la filosofia al monòleg d'una ideologia.

Si aquest enclaustrament brutal ha afavorit l'obscurantisme de les adhesions sectàries, el que s'ha anomenat la filosofia heideggeriana del Mateix recolza bàsicament en tautologies ontològiques buides i delata una obsessió identitària fins en les seues repeticions. Ara bé, mancada d'objecte per tal com exclou qualsevol mena d'alteritat, només té un únic objectiu, que és desplegar l'odi identitària que esclata avui dia, tant en l'obra del mestre com en la nostra realitat quotidiana. Podem sospitar que si ha estat defensada secretament en el passat per aquesta raó, d'ara endavant pugui ser-ho amb tota naturalitat.

Trawny considera que les idees antisemites estaven molt esteses en aquella època (per qui, però?, aquesta idea no equival, potser, a una pàtina *vintage*?) i que, tanmateix, el fet que Heidegger volgués publicar les seues demostra la seva «remarcable llibertat de pensament». Sembla ser que

Heidegger finalment s'hauria oposat al nazisme—suposem que sí—, però les reserves que se li atribueixen es poden resumir en crítiques de dreta que ens recorden les dels ambients esotèrics de l'Alemanya secreta: ras i curt, que els hitlerians no haurien anat tan lluny com calia.

Disculpat d'aquesta manera, Heidegger continua essent, és clar, «un dels més grans pensadors del segle XX». Els heideggerians francesos, que ho repeteixen una i altra vegada, se les tenen tanmateix contra Trawny, un grimpador que només va dient una «bajanada» (segons François Fédier). A França, les traduccions tranquil·litzadores i els comentaris prestigiosos han fet de Heidegger un autor d'inevitable referència. La divergència, però, és només tàctica: mentre que els francesos s'han tancat durant molt de temps en la negació, Trawny ha entès perfectament que Heidegger, quan va preveure la culminació de les seues *Obres completes* amb la publicació de nou volums obertament ultranazis, pensava no sense raó —ai las!— que en un futur vindrien com l'anell al dit, i per això va apostar per la superació d'un hitlerisme caduc i vençut en favor d'un ultranazisme actualitzat i desacomplexat. Després del temps ja esgotat del negacionisme, ara ve el nou temps de l'afirmacionisme.

Si hem de jutjar per les primeres reaccions, la repercussió serà gran en el món acadèmic a escala internacional. L'antiracionalisme militant, el rebuig de l'ètica i la sobrevaloració de l'estètica, el menyspreu per la tècnica i el pensament científic, tot plegat ha seduït els radicalismes universitaris de dretes i d'esquerres que fa dècades que es troben en el programa heideggerià de l'*Abbau*, la destrucció, coneguda sota l'eufemisme de la «desconstrucció».

Com que Heidegger desplega un estil oracular, pompós i hàbilment hipnòtic, que recodifica en el lèxic de l'ontologia les categories del nazisme, no s'ha sabut o no s'ha volgut veure-hi el doble llenguatge que ell tanmateix reivindicava en privat. L'«afer» Heidegger no haurà estat sinó l'encegament de vegades còmplice de diversos ambients acadèmics i de diversos intel·lectuals de renom.

Ara bé, una filosofia que fa una crida a l'homicidi, què és sinó una ideologia perillosa? De fet, ultranacionalistes russos influents com ara Alexandre Douguine o islamistes com Omar Ibrahim Vadillo es recolzen fa molt de temps en Heidegger per preconitzar la superioritat racial i la guerra total. En la pitjor de les hipòtesis, tal com Heidegger l'havia programada, la radicalització inscrita en el seu projecte editorial pot servir llavors d'estímul, perquè exalça un antisemitisme renovat, un ultranazisme radicalitzat i filosòficament legitimat. □

Traducció de Jaume Soler

1. D'acord amb les traduccions d'Hadrien France-Lanord, France-Cultures 7/12/13.
2. «Die Wissenschaft denkt nicht», a *Was heisst denken?*, 4a ed., Tübinga, Niemeyer, 1984, p. 4.
3. Heidegger n'exceptua la «doctrina racial» (*Rassenkunde*) alemanya, per a la qual exigia com a rector la creació d'una càtedra a la seva mateixa universitat.
4. I més en general la racionalitat. Jo mateix fins i tot he sentit un rector de la Sorbona concloure un col·loqui afirmant que Aristòtil havia estat responsable de la Xoà.

Col·lecció

BREVIARIS

Sobre la traducció

Paul Ricoeur

Traducció i introducció de Guillem Calaforra

L'assassinat entès com una de les belles arts

Thomas De Quincey

Traducció i introducció d'Albert Mestres

Micromégas. Una història filosòfica

Voltaire

Traducció i introducció de Martí Domínguez

Brevíssima relació de la destrucció de les Índies

Bartolomé de Las Casas

Traducció de Pau Viciano

Estudi preliminar de Meritxell Bru

Pròleg de Miquel Barceló

Contra els galileus

Julià Emperador, dit l'Apòstata

Traducció i introducció de Joan F. Mira

Assaigs

Victor Klemperer

Traducció de Marc Jiménez

Introducció d'Antoni Martí Monterde

Lisboa. Llibre de navegació

José Cardoso Pires

Traducció i introducció de Vicent Berenguer

La lluita per la vida

Charles R. Darwin / Alfred R. Wallace

Traducció de Juli Peretó

Introducció de Manuel Costa i Juli Peretó

En una cambra i mitja

Joseph Brodsky

Traducció d'Anna Torcal i Salvador Company

Introducció d'Antoni Munné

Juli despatxat de les portes del cel

Erasmus de Rotterdam

Traducció i introducció d'Antoni Seva

PUV PUBLICACIONS
UNIVERSITAT
IDÒ VALÈNCIA